

Linh Địa Quê Ta

Nguyễn Văn Ngọc

*Qui Nhơn có tháp Chòi Mòi
Có đầm Thị Nại nổi dài biển đông*

Nguyễn Huệ với tước hiệu Quang Trung đã chào đời trên miền đất linh thiêng Bình Định, vùng đất dụng võ có một không hai của một đất nước trên bốn ngàn năm văn hiến, tiền nhân đã để lại cho chúng ta một trang sử hào hùng với một tinh thần bất khuất chống ngoại xâm.

Đặc điểm của Qui Nhơn có Đầm Thị Nại, một vùng biển hiền hòa đầy thơ mộng, được ôm ấp, bảo vệ và che chở bởi vòng tay thiên nhiên, đông giáp Thái Bình Dương với một dãy núi thuộc xã Phước Hải, chạy dài từ cửa ra vào hải cảng Qui Nhơn lên tận hướng bắc.

Phía bắc Đầm Thị Nại được bảo vệ bằng dãy núi cát (xã cát Thắng). Theo sử liệu của Bình Định, Cát Thắng là một địa sử kiêu hùng mà Thượng đế đã đặc ban để cứu giúp đoàn hải quân của Bình Định Vương. Sử Việt hải quân của Bình Định Vương, sau nhiều ngày ác chiến với quân xâm lược phương bắc (Tàu) giặc quá đông và bạo tàn, để bảo tồn tiềm năng chiến đấu của nghĩa quân, Bình Định Vương quyết định lui quân. Sau khi nghĩa quân ta vào trọn bên trong Đầm Thị Nại, trong khi phía sau quân xâm lược ào ào đuổi tới, trời liền cho nổi lên một dãy núi cát lấp kín cửa bắc chôn sông và chặn đứng toàn bộ quân xâm lược bạo tàn, từ đó núi cát trở thành một địa danh hành chánh (Xã Cát Thắng).

Mặt tây Đầm Thị Nại là những vùng đất phì nhiêu, dân cư trù phú, dọc theo bờ biển Đầm Thị Nại. Từ Cát Thắng kéo dài xuống phía nam, xuyên qua các địa danh Gò bồi, Phước Thuận đến Cầu Đôi là những khu rừng sít, cây lá xanh tươi quanh năm suốt tháng. Đầm Thị Nại với một vùng đất cát pha bùn, một môi trường tốt, rất thích hợp cho các loại ngư sản như tôm, cua, cá cùng như ngàn ngàn các loại ngư sản phụ như rau câu, sò huyết, sứa... sinh trưởng.

Đầm Thị Nại nổi tiếng về món sò huyết vừa ngon và bổ; rau câu cũng là món ăn đặc sản, được dân gian biến chế thành nhiều món ăn rất phổ biến nhiều người ưa thích: xu xa, bánh da lợn đều được làm bằng rau câu, món ăn vừa bình dị vừa nhuận trường, mát dạ.

Dọc theo bờ biển phía tây Đầm Thị Nại là những đồng ruộng muối, chen lẫn với các địa (ao) nuôi cá như cá Dìa, cá Măng, cá Mú, Tôm Sắt, Tôm Bạc, Tôm Rắn... Tiến vào vùng đất liền về phía tây với các địa danh hành chánh Tuy Phước, Phù Mỹ, Phù Cát, Bồng Sơn, An Khê, An Lão... là những vựa lúa bao la bát ngát cũng có thể gọi là thẳng cánh cò bay, một vựa lúa trù phú nhất của vùng một và vùng hai chiến thuật. Dân số của Bình Định trước năm 1975 trên một triệu cư dân. An Thái là nơi nổi tiếng về võ thuật: "Roi Thuận Truyền, quyền An Thái", Gò Găng vừa là nơi dệt lụa vừa nổi tiếng về nón lá không kém gì nón bài thơ của cố đô Huế.

Lúa Hà Đông mềm da mát thịt

Tơ xứ Bình, trắng mịn chân em.

Phía nam Đầm Thị Nại là một thành phố mỹ miều, tráng lệ đầy sức sống. Khu hai hầu hết bà con sống bằng nghề lưới cá, lưới mảnh...chuyên đánh bắt cá Nục, cá Cơm, cá Phèn. Riêng lưới giã lo đánh bắt đủ loại cá hỗn tạp, khi rời bắt đầu chuyển mình vào đông, lưới giã rộn rịp đánh bắt các con ruốc. Khu ba, khu bốn, khu năm và khu sáu là những khu gia cư, phố thị, cơ quan hành chánh. Phồn hoa nhất là khu phố Gia Long, Võ Tánh xứng với câu ngạn xe như nước, áo quần như nêm

Qui Nhơn có đôi Tháp Chàm

Có Đầm Thị Nại nổi dài biển Đông

Ai về khu phố Gia Long

Cường Để nhộn nhịp giai nhân má hồng

Người ơi mời ghé một lần

Trung Vương áo trắng, bướm hoa hữu tình

Ngày nào câu chuyện chúng mình

Sách đèn ướp cánh thư tình trao tay

Kỷ niệm gom góp từng ngày

Một lần lỡ hẹn, tháng ngày dài hơn

Giận ai em chẳng dối hờn

Tim gan đau thắt nhưng ngoài làm ngơ

Tin mong thấp thỏm từng giờ

*Mắt môi em đỏ, hững hờ bướm ong
Thương ai dẫu chặt đáy lòng
Để cho năm tháng trôi giòng thời gian
Tình em duyên kiếp lỡ làng
Bướm đi theo bướm, hoa tàn hắt hiu
Tuổi đời da thịt xé chiều
Chỉ còn nỗi nhớ, tiêu điều tuổi mơ..*

Nước nắm nhĩ cá cơm hết chỗ chê, mắm ruốc là món ăn không thể thiếu trong đời sống của người Bình Định. Ông bà ta ngày trước đã để lại cho chúng ta mấy câu ca dao thật chí lý như sau:

*Con gà cục tác lá chanh
Con lợn ủn ỉn mua hành cho tôi
Con chó khóc đứng khóc ngồi
Mẹ ơi đi chợ mua tôi đồng riềng*

Nếu chúng ta ăn bún rêu, bún ốc mà thiếu mắm ruốc thì mất đi hương vị quê hương. Lòng heo luộc chấm mắm ruốc, vắt chút chanh với ly rượu đế thì còn gì bằng, đời sẽ lên hương ngay.

Qui Nhơn đầy Romantic, đầy trữ tình về cả hai phương diện, địa lý và khí hậu. Đàm Thị nại luôn hiền hòa 4 mùa Xuân, Hạ, Thu, Đông, không mưa to gió lớn, rất giàu về hải sản. Vào những buổi chiều hè, ngọn gió nồm rong mát từ đại dương đưa vào, gọi cho ta một niềm phơi phới, hân hoan.

Qui Nhơn thành phố biển với bao hấp lực từ thiên nhiên đến tình người vì thế Qui Nhơn đã lôi cuốn biết bao trai tài, gái sắc từ khắp mọi miền đất nước về Qui Nhơn học hành, làm việc và sinh sống. Cường Để, Trưng Vương, Sư Phạm, Hải Cảng, Phi Trường, Nhà Ga, Bến Tàu, Bệnh Viện cùng các cơ sở Tôn Giáo nguy nga tráng lệ là những hình ảnh khó quên.

Hải Cảng Qui Nhơn là một cửa khẩu xuất nhập cảng, một hệ thống chuyển vận huyết mạch cho cả vùng cao nguyên cũng như các tỉnh miền duyên hải. Đàm Thị nại với Tháp Chòi Mòi là một thắng cảnh du lịch hữu tình hiếm có của miền Trung.

*Qui Nhơn đến dễ khó về
Trai thanh gái lịch tứ bề hiền nhân.*

Xa xa về hướng Đông là một dãy núi ít cây nhiều đá là xã Phước Hải. Đa số bà con Phước Hải sống rất sung túc bằng nghề đánh bắt cá (lưới đăng, lưới mảnh là hai nghề chính). Nghề câu mực, cá rựa, cá hổ và cá chuồn là những lợi tức đáng kể cho dân chài Phước Hải.

Lưới Đăng chuyên bắt cá Thu, cá Ngừ, mỗi khi di chuyển chúng đi hàng đàn năm bảy ngàn con, từ trên cao nhìn xuống, chúng ta có thể tưởng tượng như những bóng mây trên rồi rọi xuống, chúng vừa di chuyển vừa tung tăng nhảy múa, giúp cho đài quan sát thấy từ xa, tạo dễ dàng cho việc đánh bắt.

Riêng lưới Mảnh chuyên bắt cá Nục, cá Cơm, cá Phèn và có khi cả cá Kinh, cá Hồng, cá Mú là những loại hải sản có trữ lượng dinh dưỡng cao và ngon.

Phước Hải nằm biệt lập cách đất liền với thành phố Qui Nhơn, một làng dân chài rất hữu tình, mặt trước của làng nhìn ra biển Đông, mỗi sáng người dân có thể nhìn ngắm ánh bình minh rực rỡ từ từ lộ dạng từ mặt Đại Dương. Vào mùa trăng, đêm đêm các nam thanh nữ tú thường say sưa chào đón chị hằng hé nụ cười lung linh trong bóng nước mông mênh.

Về đêm, sau khi chàng ra khơi bủa lưới, nàng một mình thơ thẩn bên bờ cát trắng, sóng nước rì rào, ngắm nhìn một dãy đèn dài lấp lánh như một đại lộ về đêm, hay một thành phố nổi giữa lòng đại dương.

Cá Nục hấp hay luộc cuốn bánh tráng rau sống chấm nước mắm nhĩ, chanh ớt thật cay là món ăn bình dân rất hấp khẩu của quê mình, cuộc sống hồn nhiên với bản chất hiền hòa là nguồn hạnh phúc chính của dân làng chài.

Đặc điểm của Phước Hải có Yến Sào, một con Yến không làm nên mùa xuân, đó là loại Yến Cỏ. Yến Sào làm tổ bằng nước miếng của nó, loại yến cỏ làm tổ bằng cỏ rác. Súp yến ngon, bổ nhưng đắt tiền. Danh từ yến đã bao lần đi vào văn chương Việt Nam qua nhiều hình thức, Thơ, Nhạc...

Mùa xuân con yến đưa thoi... Yến về bên ấy bao giờ yến qua

*Trời đông yến phải xa chàng
Xuân về yến sẽ trao duyên kết tình...*

Yến về báo hiệu mùa xuân, đó là loại yến cỏ. Yến Sào không bao giờ xuất hiện trong thành phố hay đất liền, quanh năm suốt tháng họ hàng nhà Yến Sào chỉ quanh quẩn ngoài gành đá, chờ Đông tàn, Xuân đến, trời thanh biển lặng, cây vườn đua nhau đâm chồi, nảy lộc, là lúc Yến sào bắt đầu xây tổ, đẻ trứng, ấp con.

Trước ngày yến mái khai hoa nở nhụy, vợ chồng nhà Yến tìm nơi kín đáo, an toàn sâu trong hang động để xây tổ, bằng cách bay qua lượn lại quét bột nước miếng vào chỗ cả hai cùng chọn, thời gian xây tổ phải mất từ một tuần đến mười ngày. Tổ Yến hình giống cái muông dừa người Việt thường dùng.

Mùa Đông sương rơi tuyết phủ, tất cả gia đình họ hàng nhà Yến Sào cũng như Yến cỏ đều di tản đến ẩn náu một nơi nào đó ở phương Nam. Hàng năm cứ mỗi độ xuân về, các nàng lại vội vã trở về với đất rời, với lòng người mến mộ.

Bình Định còn có Cầu Bà Gi, ngã ba tách quốc lộ số một thành đường 19 dẫn lên cao nguyên. Theo truyền thuyết núi Tháp Chàm phía Đông Cầu Bà Gi lúc thời bình, cứ mỗi độ trăng tròn, người ta thấy có một đàn heo vàng gồm một mẹ và nhiều con thường dẫn nhau tung tăng chạy nhảy ánh sáng tỏa chiếu cả một vùng đồi chung quanh tháp. Đàn heo tự nhiên biến mất trong những năm chiến tranh, nhưng truyền thuyết này vẫn được nhắc nhở như những huyền thoại về một dân tộc đã không còn.

Cổ thành Bình Định cũng là một dấu tích lịch sử kiêu hùng của dân tộc Việt mà ông cha chúng ta đã dày công xây dựng, tiếp nối truyền thống bất khuất của tiền nhân. Chuyện hào kiệt và linh địa quê ta có rất nhiều. Xin gửi đến quý đồng hương và độc giả đôi điều còn giữ được trong trí nhớ để cùng chiêm nghiệm trong những ngày xuân viễn xứ.

Nguyễn Văn Ngọc